

Directie Natuurbeheer

N/2000/322

24 maart 2000

DE STAATSSECRETARIS VAN LANDBOUW, NATUURBEHEER EN VISSERIJ

Gelet op artikel 4, eerste en tweede lid, van richtlijn 79/409/EEG van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand (PbEG L 103);

Gelet op artikel 27, eerste lid¹, van de Natuurbeschermingswet 1998²;

BESLUIT:

Artikel 1

1. Als speciale beschermingszone in de zin van artikel 4, eerste en tweede lid, van de richtlijn 79/409/EEG van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand (PbEG L 103) wordt aangewezen:
het op de bij dit besluit behorende kaart aangegeven gebied, bekend onder de naam: **Witte en Zwarte Brekken en Oudhof**.
2. De aanwijzing, bedoeld in het eerste lid, gaat tevens vergezeld van een nota van toelichting, welke deel uit maakt van dit besluit.

Artikel 2

Dit besluit treedt in werking met ingang van de tweede dag na de dagtekening van de Staatscourant waarin het wordt geplaatst.

¹ Stb.1999, nr. 15: inwerkingtreding van art 27 en 28 Nb-wet

² Stb. 2000, nr. 109: inwerkingtreding art. 39 Nb-wet

Dit besluit zal, met uitzondering van de kaart en de nota van toelichting, met een toelichting in de Staatscourant worden geplaatst. De kaart en de nota van toelichting worden ter inzage gelegd in de bibliotheek van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij te Den Haag en in het kantoor van de Directie Noord van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, gevestigd in Groningen. Tervisielegging vindt tevens plaats in het provinciehuis van de provincie Fryslân, te Leeuwarden.

DE STAATSSECRETARIS VAN LANDBOUW, NATUURBEHEER
EN VISSERIJ

G.H. Faber

Een belanghebbende kan tegen dit besluit een met redenen omkleed bezwaarschrift indienen bij de Staatssecretaris van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij. Als een bezwaarschrift³ wordt ingediend, moet dit binnen 6 weken na bekendmaking van dit besluit in de Staatscourant worden gezonden aan het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, afdeling Rechtsbescherming, Postbus 20401, 2500 EK Den Haag.

---

³ Stb. 2000, nr. 109: inwerkingtreding art. 39 Nb-wet

Nota van toelichting bij de aanwijzing van Witte en Zwarte Brekken en Oudhof als speciale beschermingszone in het kader van de richtlijn 79/409/EEG van de Raad van Europese Gemeenschappen van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand, hierna te noemen Vogelrichtlijn

1. Inleiding

Het als speciale beschermingszone (hierna: sbz) aan te wijzen gebied Witte en Zwarte Brekken en Oudhof ligt in de provincie Fryslân en behoort tot het grondgebied van de gemeenten Wymbritseradiel, Sneek en Skarsterlân. Het gebied bestaat uit een aantal aaneengesloten wateren, graslanden en moeraszones, en beslaat een oppervlakte van ca. 430 ha. Grote delen van het gebied zijn in eigendom en beheer bij Staatsbosbeheer. Voor het overige is het water in beheer bij de Dienst der Domeinen.

In deze toelichting zal achtereenvolgens worden ingegaan op de verplichtingen en criteria voor aanwijzing, de gebiedsbeschrijving en de begrenzing, de vogelkundige waarden, het beleid en beheer, andere gebruiksfuncties en de gevolgen van de aanwijzing.

2. Verplichtingen Vogelrichtlijn en criteria voor aanwijzing

2.1 Algemene doelstelling van de richtlijn

De Vogelrichtlijn verplicht de lidstaten van de Europese Unie de instandhouding te garanderen van alle natuurlijk in het wild levende vogelsoorten op het Europese grondgebied van de lidstaten waarop het Europese verdrag van toepassing is. In de overwegingen van de Vogelrichtlijn wordt vermeld dat een groot aantal in het wild levende vogelsoorten op het grondgebied van de Gemeenschap een achteruitgang van hun populatie vertoont. Dit werd beschouwd als een ernstige bedreiging voor het behoud van het natuurlijk milieu. De Vogelrichtlijn is mede tot stand gekomen omdat deze vogelsoorten voor het overgrote deel trekvogels zijn. Dergelijke soorten vormen een gemeenschappelijk erfgoed; een doeltreffende bescherming van deze vogels vereist een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid van de lidstaten van de Europese Unie¹.

2.2 Aanwijzing sbz's

Artikel 4 van de Vogelrichtlijn bevat de verplichting tot het aanwijzen van sbz's. Deze worden aangewezen voor de zeldzame, kwetsbare of anderszins bedreigde soorten die zijn opgenomen in Bijlage I² van de Vogelrichtlijn. De lidstaten wijzen met name de naar aantal en oppervlakte voor de instandhouding van deze soorten "meest geschikte" gebieden aan. Soortgelijke maatregelen worden genomen ten aanzien van geregeld voorkomende trekvogels. Daarbij wordt rekening gehouden met de beschermingsbehoeften ten aanzien van hun broed-, rui- en overwinteringsgebieden en rustplaatsen in hun trekzones. Bijzondere aandacht wordt besteed aan de bescherming van watergebieden en in het bijzonder aan de watergebieden van internationale betekenis.

2.3 Criteria voor aanwijzing sbz's

Voor de selectie van gebieden zijn de volgende criteria gehanteerd. Een gebied komt voor aanwijzing in aanmerking indien geregeld minstens 1% van een biogeografische populatie van een soort of ondersoort van een (trekkende) watervogel in het gebied aanwezig is en/of indien het gebied behoort tot één van de

¹ HvJ EG 11 juli 1996, Royal Society for the Protection of Birds, C-44/95, Jurispr. blz. I-3805, punt 23

² Laatstelijk aangepast op 29 juli 1997, Richtlijn van de Commissie 97/49/EEG, Pb EG L 223, 13.8.97

vijf belangrijkste gebieden in Nederland voor een vogelsoort van Bijlage I van de Vogelrichtlijn.

Geselecteerd zijn de vijf gebieden met de hoogste gemiddelde aantallen van een Bijlage I-soort, tenzij in het desbetreffende gebied minder dan 1% van de Nederlandse broedpopulatie voorkomt en/of ook minder dan 0,1% van de biogeografische populatie. Aanvullend geldt een absolute ondergrens van twee broedparen of 5 individuen. Behalve voor een aantal zeer verspreid levende vogels wordt het gemiddelde aantal vogels berekend over een periode van tenminste drie jaren.

Aan terrestrische gebieden is de aanvullende voorwaarde gesteld dat in het gebied een aaneengesloten natuurgebied van minstens 100 ha met een formele natuurstatus aanwezig dient te zijn (aangewezen onder de Natuurbeschermingswet en/ of in eigendom/ beheer bij Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten of een van de provinciale Landschappen).

De toepassing van het 1% criterium is in overeenstemming met criterium 6 voor de bepaling van watergebieden van internationale betekenis zoals aanbevolen door de 7e Bijeenkomst van de Conferentie van Partijen aangesloten bij de Wetlands-Conventionie³ (Rec. VII. 11, San José 1999). Het begrip "geregeld minstens 1%" is als volgt gehanteerd: (a) het gemiddeld seizoenmaximum berekend over ten minste drie jaren bedraagt minstens de desbetreffende drempelwaarde of (b) de drempelwaarde wordt in minstens twee van de drie jaren gehaald. In het tweede geval is bij beschikbaarheid van voldoende telgegevens uitgegaan van zes seizoenen⁴.

De toepassing van het criterium van de vijf belangrijkste gebieden is ontleend aan het rapport 'Inventory of important bird areas in the European Community', ook wel aangeduid als 'IBA89 (Grimmett & Gammell 1989)

2.4 Methode van begrenzing

De grenzen van een speciale beschermingszone worden bepaald door het gebruik dat de aanwezige bijlage I-soorten, en/of trekkende watervogels, en/of overige trekkende vogels ervan maken, waarbij wordt uitgegaan van landschapsecologische eenheden en de biotoopseen⁵ van de betrokken vogelsoorten.

Hierbij zijn de volgende beperkingen gehanteerd:

1. Voor vogelsoorten voorkomend op de bijlage I geldt dat geregeld tenminste 1% van de Nederlandse broedvogelpopulatie aanwezig moet zijn.
2. Voor trekkende watervogels geldt dat geregeld tenminste 0,1% van de biogeografische populatie in het gebied aanwezig moet zijn.
3. Voor overige trekvogels geldt dat geregeld tenminste 1% van de Nederlandse broedvogelpopulatie in een gebied aanwezig is en dat deze vogels voorts zijn aangemerkt als een Nederlandse Rode Lijst-soort. Het betreft 14 Rode Lijst-soorten die geconcentreerd in het totaal van de aangewezen en aan te wijzen speciale beschermingszones voorkomen. Van deze soorten wordt minstens 25% van hun populaties in de speciale beschermingszones beschermd.

³ Overeenkomst inzake watergebieden van internationale betekenis, in het bijzonder als verblijfplaats voor watervogels, ook bekend als Wetlands-Conventionie (*Trb.* 1975, 84; zie ook *Trb.* 1996, 253) Rec. VII.11, San José 1999

⁴ Biogeografische populaties en 1%-drempelwaarden zijn door Wetlands International gepubliceerd in *Waterfowl Population Estimates* (2e editie, 1997) op verzoek van de 6e Bijeenkomst van de Conferentie van Partijen (Rec. VI.4, Brisbane 1996). De aangesloten partijen worden opgeroepen deze drempelwaarden te gebruiken bij de aanmelding van wetlands van internationale betekenis onder de Conventionie (vgl. art. 4, lid 2 van de Vogelrichtlijn). Het betreft trekkende watervogels die merendeels (met name zwanen, ganzen, eenden, steltlopers, sterns) ook zijn opgenomen in Annex 2 van het Verdrag inzake het behoud van Afrikaans-Euraziatische trekkende watervogels (*Trb.* 1996, 285) onder de Conventionie van Bonn.

⁵ Biotoopbeschrijvingen van de soorten zijn opgenomen in Bijlage A van deze nota van toelichting.

3. Gebiedsbeschrijving, aanduiding leefgebied en begrenzing

3.1 Gebiedsbeschrijving

Het gebied bestaat uit voor de veenwinning gegraven plassen en smalle en bredere wateren, zomerpolders, graslanden en moeraszones. De Witte en Zwarte Brekken en Oudhof vormen een waterhuishoudkundige eenheid met het Sneekermeer.

Het gebied heeft zijn ontstaan te danken aan de verveningen die reeds in dit gebied omstreeks de 8e eeuw zijn begonnen. De bewoning breidde zich uit, waardoor lintdorpen ontstonden (onder andere Jutryp). De grootschalige ontginningen begonnen vanuit deze dorpen, stonden daar haaks op, en waren georiënteerd op duidelijke punten in het landschap. Deze oude verkavelingsrichting is nog steeds duidelijk in het slotenpatroon terug te vinden. De ondiepe meren (brekken) zijn pas ontstaan na de grote ontginningen, waarschijnlijk vanaf de 13e en 14e eeuw. Toen zee-inbraken steeds gemakkelijker werden door de vervening, werd veel land weggeslagen en ontstonden de Witte en Zwarte Brekken.

Tot niet zo lang geleden is het gebied met wijde omgeving onbedijkt geweest. Tot 1967 vond in het winterhalfjaar nog waterberging in de boezemlanden plaats. Het gemaal bij Stavoren maakte dit vanaf toen overbodig. Van de boezemlanden en zomerpolders resteren momenteel nog slechts de gebieden die binnen het reservaat van Staatsbosbeheer liggen. Door een lichte ontwatering en een geringe bemesting zijn de blauwgraslanden die in het begin van de eeuw nog veelvuldig voorkwamen, veranderd in dotterbloemgraslanden. Door intensiever landbouwkundig gebruik vanaf de jaren zestig zijn deze dotterbloemgraslanden vrijwel geheel vervangen door soortenarme, natte graslandvegetaties. Landschappelijk gezien is het gebied zeer open met weinig opgaande beplanting.

3.2 Aanduiding leefgebied

De Witte en Zwarte Brekken en Oudhof is aangewezen als speciale beschermingszone vanwege de aanwezigheid van open water, graslanden en moeraszones die als geheel het leefgebied vormen van een aantal in artikel 4 van de Richtlijn bedoelde vogelsoorten. Het is een gebied dat het leefgebied vormt van soorten van Bijlage I (art. 4.1) en tevens fungeert als broedgebied, overwinteringsgebied en rustplaats in de trekzone van andere trekvogelsoorten (art. 4.2). De begrenzing van de beschermingszone is zo gekozen dat een in landschapsecologisch opzicht samenhangend geheel is ontstaan dat voorziet in de beschermingsbehoefte met betrekking tot het voortbestaan van bedoelde vogelsoorten.

3.3 Begrenzing

Sbz Witte en Zwarte Brekken en Oudhof is gelegen ten zuiden van Sneek. Het aangewezen gebied wordt in het westen en oosten begrensd door de kade, in het noorden door de Draaisloot en in het zuiden door Oudhof en de Statenbocht. De Leienpoel valt ook binnen de begrenzing. De begrenzing van de sbz is aangegeven op de bij de aanwijzing behorende kaart. Daarbij geldt het volgende: Bestaande bebouwing (incl. erven en tuinen) en verhardingen maken geen deel uit van de sbz. Deze maken geen wezenlijk deel uit van het leefgebied van de genoemde vogelsoorten.

Daar waar de kaart en de nota van toelichting, bijvoorbeeld om kaart-technische redenen, niet overeenstemmen, is de hierboven opgenomen tekst doorslaggevend.

4. Vogelkundige waarden

4.1 Kwalificerende vogelsoorten

De sbz Witte en Zwarte Brekken en Oudhof kwalificeert als speciale beschermingszone vanwege het voorkomen van drempeloverschrijdende aantallen van Kleine rietgans en Slobeend die het gebied benutten als overwinteringsgebied en/of rustplaats. Bovendien behoort het gebied tot één van de vijf belangrijkste pleisterplaatsen voor de Kemphaan⁶ in Nederland.

Soort van Bijlage I waarvoor het gebied tot "een van vijf belangrijkste" in Nederland behoort

Soort	Art. 4	Brv ^a	Totaal populatie ^b	% in 5e ^c	% in sbz ^d	Telperiode
Kemphaan <i>Philomachus pugnax</i>	1	nee	1 000 000+	0,2%	0,5%	1993-97

Trekkende watervogelsoorten waarvoor het gebied aan de 1%-drempel voldoet

Soort	Art. 4	Brv ^a	Biogeogr. populatie ^e	1% Biopop ^f	% in sbz ^g	Telperiode
Kleine rietgans <i>Anser brachyrhynchus</i>	2	nee	Spitsbergen/ NW-Europa	340	17,4%	1992-97
Slobeend <i>Anas clypeata</i>	2	nee	NW-/ Midden-Europa	400	1,4%	1993-97

- (a) De kwalificatie betreft in het gebied niet-broedende vogels (indien ingevuld met "nee")
(b) Omvang van de betreffende biogeografische populatie (aantal vogels, ondergrens klasse)
(c) Aantal in het op vier na belangrijkste gebied (5e gebied) uitgedrukt als percentage van de biogeografische populatie
(d) Aantal in het onderhavige gebied uitgedrukt als percentage van de biogeografische populatie
(e) Biogeografische populatie waartoe de in Nederland pleisterende exemplaren van deze soort worden gerekend
(f) Drempelwaarde zijnde 1% van de betreffende biogeografische populatie (biogeografische populatie en drempelwaarde ontleend aan Rose & Scott 1997, Waterfowl Population Estimates – 2nd edition. Wetlands International, Wageningen)
(g) Aantal in het onderhavige gebied uitgedrukt als percentage van de biogeografische populatie

4.2 Andere relevante vogelsoorten

Een andere soort van Bijlage I waarvoor het gebied van betekenis is, is Brandgans. Andere trekkende vogelsoorten waarvoor het gebied van betekenis is als overwinteringsgebied en/of rustplaats: Aalscholver, Kolgans, Smient, Krakeend, Wintertaling, Pijlstaart en Grutto. De biotopen van deze vogels hebben mede de begrenzing van dit gebied bepaald.

4.3 Plaatselijke omstandigheden

De ondergelopen graslanden van de centrale eilanden in de Witte en Zwarte Brekken vormen een belangrijke slaappleaats voor Kleine rietgans, Kolgans en Brandgans binnen het Friese verspreidingsgebied van deze ganzensoorten⁷. De vastgestelde aantallen geven overigens geen goed beeld van de betekenis van de nachtelijke slaappleaats omdat de cijfers zijn gebaseerd op tellingen die overdag in de voedselgebieden zijn verricht. Ganzen en Smienten benutten de graslanden in het gebied en daarbuiten als voedselgebied. Krakeend, Slobeend, Pijlstaart en Wintertaling worden aangetroffen op ondiep water binnen het gebied, waarbij een sterke voorkeur bestaat voor ondergelopen graslanden. Het voorkomen van Kemphaan en Grutto betreft vooral slaappleaatsen op de eilanden (plas-dras-situaties). De Aalscholver is als viseter gebonden aan de open wateren van het gebied.

⁶ De onderstreepte soort is opgenomen in Bijlage I van de Richtlijn (art. 4.1).

⁷ In de winter 1998/99 werden op de slaappleaats in het gebied max. 10.300 Kleine rietganzen, 10.500 Kolganzen en 9.500 Brandganzen vastgesteld (resp. 30,3; 1,8 en 5,3% van de betreffende biogeografische populaties)

4.4 Overige vogelsoorten

In het gebied komen verder nog de volgende broedvogels van Bijlage I onregelmatig of in relatief kleine aantallen voor: Roerdomp, Bruine kiekendief, Kwartelkoning, Kemphaan, Visdief en Blauwborst.

5. Beleid en beheer

Beleid en beheer van de sbz Witte en Zwarte Brekken en Oudhof zijn in zijn algemeenheid mede gericht op de instandhouding en ontwikkeling van de vogelkundige waarden van het gebied zoals beschreven in paragraaf 3 en 4. Dit betekent onder meer het volgende:

- Het gebied Witte en Zwarte Brekken en Oudhof maakt deel uit van de Ecologische Hoofdstructuur van Nederland zoals aangegeven in het Natuurbeleidsplan (1990). Het beleid in deze gebieden is gericht op het veiligstellen en vergroten van de bestaande natuurwaarden.
- In het Structuurschema Groene Ruimte (SGR, 1995) is het beleid m.b.t. de Ecologische Hoofdstructuur ruimtelijk verankerd. In het SGR staat Witte en Zwarte Brekken en Oudhof aangegeven als waterrijk gebied van belang voor natuur en waterrecreatie (nevenschikkend). Het gebied wordt tevens beschouwd als een belangrijk weidevogel- en ganzengebied.
- In het streekplan van de provincie Fryslân (1994) heeft Witte en Zwarte Brekken en Oudhof de functie natuur en bosgebieden.
- In het Eerste Waterhuishoudingsplan Friesland 1992-1995 (1991) is aan het water een bijzondere kwaliteitsdoelstelling toegekend van het middelste ecologische niveau.
- In het Provinciaal Milieubeleidsplan Fryslân 2000-2003 is Witte en Zwarte Brekken en Oudhof aangemerkt als milieubeschermingsgebied met specifieke waarden.
- Het gebied wordt beheerd voor wat betreft het land door Staatsbosbeheer en voor het water door de Dienst der Domeinen. Het streven is op de lange termijn gericht op het voor een belangrijk deel handhaven van het overwegend open karakter van het gebied, waarbij een breed scala aan halfnatuurlijke grazige en moerassige gemeenschappen voorkomt. Er wordt een beheer gevoerd dat behoud en/of ontwikkeling mogelijk maakt van de pleisterplaatsfunctie voor watervogels, typische weidevogelgemeenschappen en op kleinere schaal extensief gebruikte vochtige-natte graslandvegetaties, in het bijzonder natte bloemrijke graslanden (vooral dotterbloemgrasland).

6. Andere gebruiksfuncties in het gebied

6.1 Algemeen

In het aangewezen gebied zijn diverse bestaande functies aanwezig, zoals recreatie, beroepsvisserij en landbouw. Voor deze functies geldt dat het huidig gebruik de in het gebied aanwezige vogelkundige waarden niet in de weg heeft gestaan en dus in beginsel, binnen het kader van vigerende wet- en regelgeving, kan worden voortgezet; daar waar beheer en regulier onderhoud worden uitgevoerd mede gericht op de instandhouding en ontwikkeling van vogelkundige waarden heeft dit beheer daaraan een positieve bijdrage geleverd.

6.2 Gebruiksfuncties

De hiernavolgende korte opsomming van de verschillende huidige gebruiksfuncties is louter beschrijvend van aard en heeft niet de opzet volledig en uitputtend te zijn.

Recreatie

De Witte en Zwarte Brekken en de Oudhof hebben in aanvulling op het drukke Sneekermeergebied en de Langweerderwielen een belangrijke functie voor de watersport en de sportvisserij. Het gebied wordt vooral bezocht door kleinere motorboten. Ook wordt er veel vanuit bootjes gevist. In het gebied zijn enkele tientallen eenvoudige aanlegplaatsen en speciaal ingerichte Marrekrite-plaatsen. Buiten de watersport is het recreatief medegebruik van het gebied relatief beperkt, wat vooral te maken heeft met de slechte ontsluiting en bereikbaarheid over land. Aan de Ooster Wijmerts (in de Krim) is door Staatsbosbeheer in 1992 een vogelkijkhut geplaatst, van waaruit de centrale eilanden kunnen worden overzien. De hut wordt frequent bezocht. Tijdens strenge winters wordt in het gebied veel geschaatst. Tussen en bij de Marrekrite-aanlegplaatsen zijn mogelijkheden om te wandelen.

Beroepsvisserij

Beroepsvisserij is aanwezig.

Jacht

Het gebied van Staatsbosbeheer is, met uitzondering van enkele kleinere delen (Brekken, Lytse Koufurd, Anjewiel), niet bejaagbaar. Dit geldt tevens voor de wateren van Domeinen.

Landbouw

De zomerpolders en boezemlanden zijn in gebruik als hooi- en weiland. De rietlanden zijn gedeeltelijk in exploitatie.

Infrastructuur

Het gebied wordt doorsneden door het Prinses Margrietkanaal, een belangrijke vaarweg die via het Oudhof in noordoostelijke richting naar het Sneekermeer leidt en in zuidelijke richting naar het Koeverdmeer. Om de vaarweg bevaarbaar te houden, moet ze op diepte worden gehouden. Daarvoor is het soms noodzakelijk om te baggeren. Ook voor de waterrecreatie is baggeren soms nodig.

7. Gevolgen van de aanwijzing als speciale beschermingszone

7.1 Rechtsgevolgen in de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn

Het aanwijzen van een gebied als sbz ter uitvoering van de Vogelrichtlijn heeft op grond van de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn bepaalde rechtsgevolgen. De belangrijkste artikelen van de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn zijn opgesomd in Bijlage B van deze nota van toelichting. In de hiernavolgende paragraaf volgt een korte uiteenzetting, waarna telkens wordt aangegeven op welke wijze de Nederlandse regering invulling geeft aan de Europeesrechtelijke vereisten.

7.2 Korte beschrijving en doorwerking in het nationale rechtsstelsel

- I. De Vogelrichtlijn schrijft voor alle onder de bescherming van de Vogelrichtlijn vallende vogelsoorten beschermende maatregelen voor.

De Nederlandse overheid geeft invulling aan de verplichting tot instandhouding van de sbz's door de wijze waarop zij met de belangen van vogels omgaat in de ruimtelijke ordening op rijks-, provinciaal en gemeentelijk niveau. Dit gebeurt door het toekennen van functies aan gebieden waar vogels hun leefgebied in hebben. Op rijksniveau is dat vastgelegd in de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) van het Structuurschema Groene Ruimte (1995). De in het kader van de Vogelrichtlijn aangewezen gebieden liggen voor het overgrote deel binnen de grenzen van deze Ecologische Hoofdstructuur. In de EHS genieten de natuurwaarden een bijzondere bescherming, die in streek- en bestemmingsplannen haar doorwerking dient te hebben.

Een aantal gebieden geniet bijzondere bescherming, doordat deze gebieden zijn aangewezen als beschermd natuurmonument of staatsnatuurmonument in de zin van de Natuurbeschermingswet. In deze gebieden kan met behulp van een beheersplan het beheer worden geregeld met de eigenaar. Bovendien zijn alle schadelijke handelingen vergunningplichtig, zodat op die wijze de voorgeschreven afweging van belangen kan plaatsvinden.

Voorts worden de leefgebieden van vogels beschermd door de wijze waarop in het beheer van bossen en andere natuurgebieden van natuurbeschermingsorganisaties en particulieren rekening wordt gehouden met vogels. Door het sluiten van overeenkomsten met landgebruikers wordt ook nog broedgelegenheid gegeven aan weidevogels en worden overwinterende ganzen en zwanen in de gelegenheid gesteld te foerageren op landbouwgrond.

De overige rechtsgevolgen zijn ontleend aan artikel 6, tweede, derde en vierde lid van de Habitatrichtlijn, dat ook van toepassing is op de speciale beschermingszones Vogelrichtlijn (artikel 7 Habitatrichtlijn).

- II. Artikel 6, tweede lid van de Habitatrichtlijn stelt de verplichting passende maatregelen te treffen om te zorgen dat de kwaliteit van de leefgebieden van soorten in de speciale beschermingszones niet verslechtert. Ook mogen er geen storende factoren optreden voor de soorten waarvoor de speciale beschermingszones zijn aangewezen, voor zover die factoren - gelet op de doelstelling van de Vogelrichtlijn - een significant effect zouden kunnen hebben.

In de aangewezen sbz's zijn diverse bestaande functies aanwezig. Onder bestaand gebruik wordt in ieder geval verstaan het bestendig gebruik op het moment van aanwijzing of het gebruik, gebaseerd op een van overheidswege genomen besluit of verkregen toestemming. Bovendien kunnen in het kader

van de Vogelrichtlijn bestaande activiteiten en intensivering van deze activiteiten, voorzover er geen sprake is van significante verstoring van de in het geding zijnde vogelkundige waarden in het desbetreffende gebied, nu en in de toekomst zonder problemen plaatsvinden. Deze besluitvorming over al of niet significante aantasting van vogelkundige waarden vindt plaats in daarvoor relevante wettelijke kaders.

Voor deze functies geldt dat het huidig gebruik de in het gebied aanwezige vogelkundige waarden niet in de weg heeft gestaan en dus in beginsel, binnen het kader van vigerende wet- en regelgeving, kan worden voortgezet. Daar waar beheer en regulier onderhoud worden uitgevoerd mede gericht op de instandhouding en ontwikkeling van vogelkundige waarden, heeft dit beheer daaraan een positieve bijdrage geleverd. Een aanwijzing als sbz is derhalve nu geen reden om na aanwijzing anders tegen het zodanig gebruik aan te kijken. Een en ander komt anders te liggen, indien op enig moment mocht blijken dat in (een deel van) de sbz toch een vorm van gebruik bestaat die significant nadelige effecten heeft op de op grond van de Vogelrichtlijn te beschermen vogelkundige waarden. In dat geval is de Nederlandse regering conform het gestelde in artikel 6, tweede lid, van de Habitatrichtlijn gehouden passende maatregelen te nemen.

- III. Bij de overige rechtsgevolgen gaat het om procedureregels die moeten worden gehanteerd in het geval dat - in afwijking van de beschermingsvereisten van de vogels en de eisen die aan leefgebieden van vogels gesteld moeten worden - plannen of projecten worden ontwikkeld die mogelijk significante gevolgen hebben voor de speciale beschermingszones (artikel 6, derde en vierde lid, van de Habitatrichtlijn).

Het afwegingskader zoals verwoord in artikel 6 Habitatrichtlijn is in soortgelijke bewoordingen terug te vinden in de afwegformules die zijn opgenomen in de Planologische Kernbeslissing Structuurschema Groene Ruimte en de Planologische Kernbeslissing Waddenzee (Kamerstukken II 1992/93, 22605, nrs. 33 en 34) en werkt zo in de besluitvorming omtrent plannen en projecten door. Belangrijke wettelijke kaders daarvoor zijn onder andere de Wet op de Ruimtelijke Ordening en de Natuurbeschermingswet. Ter verdere ondersteuning wordt op korte termijn een Algemene Maatregel van Bestuur opgesteld waarmee genoemd afwegingskader wordt vastgelegd. Artikel 29 van de Natuurbeschermingswet 1998 biedt de mogelijkheid deze AMvB op te stellen. In de AMvB zal worden opgenomen dat besluitvorming over realisatie van plannen en projecten in en in de nabijheid van Vogelrichtlijn- en Habitatrichtlijngebieden onderhevig is aan artikel 6, derde en vierde lid, van de Habitatrichtlijn.

Bijlage A

Biotoopbeschrijvingen Vogelrichtlijnsoorten

De *Kleine rietgans* is een wintergast, die van oktober tot april in ons land verblijft, waarbij ze zich concentreren in ZW-Friesland. Als slaappleaatsen worden rustige open wateren gebruikt, waarvan de Friese IJsselmeerkust, de Oudegaasterbrekken en de Witte- en Zwarte Brekken het belangrijkste zijn. Kleine rietganzen foerageren in Nederland vrijwel uitsluitend op grasland, en bij uitzondering op wintergranen en in getijdengebieden.

De *Slobeend* is gebonden aan zoet of zout water. In de nazomer komen grote aantallen voor in het IJsselmeergebied en Zuidelijk Flevoland en wat later ook in het Lauwersmeer, het Delta- en rivierengebied. 's Winters en vooral in strenge winters beperkt het voorkomen zich grotendeels tot het westen en zuidwesten van Nederland, vooral in Noord- en Zuid-Holland, het Deltagebied en het westelijke rivierengebied. In zachte winters zijn het oostelijke rivierengebied, Zuidelijk Flevoland en Friesland eveneens van belang. Slobeenden foerageren al zwemmend op dierlijk en plantaardig plankton, dat ze met hun speciaal gebouwde snavel uit het water filteren.

De *Kemphaan* heeft als broedvogel een voorkeur voor extensief beheerde, vochtige graslanden met ondiepe sloten en poelen. Van belang daarbij is een schrale grasvegetatie tot laat in het voorjaar. In het verleden kwam de soort ook veel voor in vochtige heidegebieden, natte duinvalleien, vennen en moerassen, maar tegenwoordig is het voorkomen grotendeels beperkt tot schrale graslanden in het veenweidegebied. De gemeenschappelijke baltsplaatsen liggen aan de waterrand, meestal op een iets verhoogde plek. Kemphanen foerageren in de buurt van de nest- of baltsplaats in natte weilanden, langs of in sloten en op ondergelopen land. Gedurende de voor- en najaarstrek verblijft de soort in groepen op pleister- en slaappleaatsen in Noord-Nederland, IJsselmeergebied, Zaanstreek en Deltagebied. Als foerageergebied gebruiken ze dan ook drogere graslanden en zelfs akkers. De soort overwintert in klein aantal en met name in Zeeuws-Vlaanderen. De slaappleaatsen bestaan voornamelijk uit oeverzones van allerlei plassen.

Aalscholvers zijn viseters die vaak in grote groepen en tot op grote afstand van de kolonie (tot 60 km) foerageren. In het najaar zijn vooral het Wadden-, het IJsselmeer- en Deltagebied van belang als slaap- dan wel foerageergebied. Tijdens de winter maakt de soort gebruik van zeer uiteenlopende rustgebieden, zoals zandbanken, platgeslagen rietvelden, bomen, palen, strekdammen en menselijke constructies zoals huizen, schepen, boeien en hoogspanningsmasten. Vooral het in het IJsselmeergebied, langs de grote rivieren, in het Deltagebied en in de Biesbosch verblijven 's winters grote aantallen.

Brandganzen afkomstig uit de Russische broedgebieden concentreren zich in het najaar in het noordoosten van het land, vooral in en rond het Lauwersmeer en langs de Friese en Groningse kust, waar wordt gefoerageerd op grazige en beweide kwelders, zeekraal en cultuurgrasland. Kleinere concentraties bevinden zich in ZW-Friesland en in het noordelijk Deltagebied, waar hoofdzakelijk op intensief beheerde graslanden en op beweide grasgorzen en slikken wordt gefoerageerd. In januari heeft het zwaartepunt van de verspreiding zich enigszins verlegd naar ZW-Friesland, in Flevoland en in het noordelijk Deltagebied. In strenge winters worden de noordelijke pleisterplaatsen verlaten. Ook in de wintergebieden foerageren Brandganzen voornamelijk op grasland en plaatselijk ook op akkerland

(wintergranen, stoppelvelden, groenbemesters, graszaad en spruitjes). Vanaf februari vindt de terugtrek plaats en in maart bevinden zich de grootste aantallen op kwelders en graslanden langs de Fries-Groningse kust, in de Dollard en in ZW-Friesland. De slaapplaatsen bestaan uit rustige, zoete of zoute wateren, zand- of modderbanken en kunnen op enkele tientallen kilometers van de foerageergebieden liggen.

De *Kolgans* is een wintergast, die pas in november in Nederland arriveert en dan voornamelijk in Zuidwest-Friesland verblijft. Maximum aantallen worden in januari waargenomen. Ook dan ligt het zwaartepunt in Friesland, en daarnaast vormen o.a. Noordwest-Overijssel, de IJssel, de Gelderse Poort en de Alblasserwaard belangrijke pleisterplaatsen. Het overgrote deel foerageert op grasland en daarnaast op akkerland (wintergraan, bieten, aardappelen, koolzaad en stoppelvelden). In de kleigebieden in Zeeland en Flevoland neemt het belang van gras en wintergranen in de loop van het seizoen toe ten koste van oogstresten, die meestal snel worden ondergeploegd. Als slaapplaats worden ofwel de foerageergebieden, of allerlei wateren (zoet of zout), en zand- en modderbanken gebruikt, die op enkele tientallen kilometers van de foerageergebieden kunnen liggen.

De *Smient* verblijft vooral van oktober tot maart in ons land; met name in zachte winters zijn er grote aantallen aanwezig. Het merendeel houdt zich op in de kuststrook en in de natte veenweidegebieden van Noord-Holland en Friesland en daarnaast in de polders van Zuid-Holland en Utrecht, rond het IJssel- en Markermeer en langs de grote rivieren. Vooral in het najaar zijn de Smienten kustgebonden. In de loop van de winter wordt meer en meer gefoerageerd in natte graslanden en neemt het belang van de binnendijkse gebieden en het rivierengebied toe. Vooral in strenge winters verblijft een groot deel van de Smienten in het Deltagebied. Smienten maken overdag gebruik van open water en ondergelopen graslanden om te rusten, maar in rustige gebieden wordt ook overdag gefoerageerd. De rustplaatsen liggen binnen een straal van 10 kilometer van de foerageergebieden.

De *Krakeend* komt voor op allerlei zoete of zoute wateren. In augustus bevinden de belangrijkste pleisterplaatsen zich in Friesland, de Flevopolders, de Biesbosch, de infiltratiegebieden in de duinen en langs de randen van het IJsselmeergebied. In de winter zijn vooral het IJsselmeergebied, de noordelijke Delta en het benedenrivierengebied van belang en daarnaast allerlei wateren in Utrecht, Noord- en Zuid-Holland en Friesland. In de loop van de winter worden de noordelijke gebieden en in strenge winters ook het IJsselmeer- en rivierengebied grotendeels verlaten. Op de hogere zandgronden en in het heuvelland van Zuid-Limburg is de soort schaars. Krakeenden zijn planteneters, die foerageren langs de oevers van de wateren (o.a. op wieren op basaltblokken) waar ze verblijven.

De biotoop van de *Wintertaling* bestaat uit allerlei ondiepe, zowel zoete als zoute wateren. Tijdens en direct na de broedtijd concentreren Wintertalingen zich in de Biesbosch, de Dollard en Zuidelijk Flevoland om te ruien. In augustus nemen de aantallen vooral in het Waddengebied, het Lauwersmeer, de Dollard en in Zuidelijk Flevoland sterk toe. 's Winters en vooral bij koud weer is de verspreiding grotendeels beperkt tot het zuiden en het zuidwesten van het land, hoewel in milde winters ook in en rond het IJsselmeer, in het Lauwersmeer, de Dollard, Overijssel en Noord-Holland belangrijke aantallen voorkomen. Vooral het rivierengebied en het Deltagebied nemen bij strenge vorst sterk in belang toe. In het voorjaar verschuift het zwaartepunt weer naar het noorden. Wintertalingen foerageren voornamelijk op zaden in en rond de wateren waar ze verblijven.

Het winterbiotoop van de *Pijlstaart* beperkt zich hoofdzakelijk tot de kustgebieden. Ze komen in het najaar en de winter veel voor op kwelders, slikken, zandplaten en akkerland (gemaaide graanvelden), terwijl ze in het voorjaar een voorkeur hebben voor ondiepe zoetwaterplassen en drassige graslanden. In het najaar beperkt de verspreiding zich grotendeels tot het Waddengebied, waarna ook de meer zuidelijke gebieden zoals Flevoland en uiteindelijk het Deltagebied worden gebruikt. In de winter verblijven de grootste aantallen in het Wadden- en Deltagebied en kleinere aantallen in het IJsselmeergebied en langs de grote rivieren. In strenge winters neemt het belang van het Deltagebied sterk toe. In het voorjaar kan de presentie op de ondergelopen uiterwaarden in het rivierengebied sterk toenemen.

De *Grutto* heeft buiten de broedtijd een voorkeur voor vochtige gebieden, zoals zoetwaterslikken, vochtige graslanden, uiterwaarden, hoogveen- en natte heidegebieden, zandwinplassen, opgespoten terreinen, vloeivelden en kwelders. De ondersoort *islandica* heeft daarbij een voorkeur voor de slijkige, brakke gebieden langs de kust (vooral het Waddengebied), terwijl de ondersoort *limosa* de vochtige gebieden in het binnenland prefereert. Voor en na de broedtijd zijn de belangrijke slaap- en pleisterplaatsen gelegen in de lage delen van Nederland en in mindere mate op de hogere zandgronden. Vooral in het IJsselmeergebied, Friesland, het Lauwersmeer, Groningen, Drenthe, West-Overijssel, het rivierengebied, de Zaanstreek, het Zuid-Hollands-Utrechts veengebied en Midden-Brabant bevinden zich belangrijke pleister- en slaapplaatsen. In de wintermaanden verblijft een beperkt aantal Grutto's langs de Westerschelde in Zeeland. In Nederland foerageren Grutto's buiten de broedtijd hoofdzakelijk op graslanden en in getijdengebieden op insecten, insectenlarven en wormen die in de bodem leven, en hebben daarom een voorkeur voor redelijk zachte bodems. De slaapplaatsen worden gekenmerkt door de aanwezigheid van ondiep water en liggen soms op enkele tientallen kilometers verwijderd van de voedselgebieden.

Bijlage B

Relevante artikelen uit de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn

*** Vogelrichtlijn**

Artikel 3

1 . Met inachtneming van de in artikel 2 genoemde eisen nemen de Lid-Staten alle nodige maatregelen om voor alle in artikel 1 bedoelde vogelsoorten een voldoende gevarieerdheid van leefgebieden en een voldoende omvang ervan te beschermen, in stand te houden of te herstellen.

2 . Voor de bescherming, de instandhouding en het herstel van biotopen en leefgebieden worden in de eerste plaats de volgende maatregelen getroffen :

- a) instelling van beschermingszones;
- b) onderhoud en ruimtelijke ordening overeenkomstig de ecologische eisen van leefgebieden binnen en buiten de beschermingszones;
- c) herstel of weer aanleggen van vernietigde biotopen;
- d) aanleg van biotopen.

Artikel 4

1 . Voor de leefgebieden van de in bijlage I vermelde soorten worden speciale beschermingsmaatregelen getroffen, opdat deze soorten daar waar zij nu voorkomen, kunnen voortbestaan en zich kunnen voortplanten.

In dat verband wordt gelet op:

- a) soorten die dreigen uit te sterven;
- b) soorten die gevoelig zijn voor bepaalde wijzigingen van het leefgebied;
- c) soorten die als zeldzaam worden beschouwd omdat hun populatie zwak is of omdat zij slechts plaatselijk voorkomen;
- d) andere soorten die vanwege de specifieke kenmerken van hun leefgebied speciale aandacht verdienen.

Bij de beoordeling wordt rekening gehouden met de tendensen en de schommelingen van het populatiepeil.

De Lid-Staten wijzen met name de naar aantal en oppervlakte voor de instandhouding van deze soorten meest geschikte gebieden als speciale beschermingszones aan, waarbij rekening wordt gehouden met de bescherming die deze soorten in de geografische zee- en landzone waar deze richtlijn van toepassing is, behoeven.

2 . De Lid-Staten nemen soortgelijke maatregelen ten aanzien van de niet in bijlage I genoemde en geregeld voorkomende trekvogels, waarbij rekening wordt gehouden met de behoeften van het gebied van bescherming in de geografische zee- en landzone waar deze richtlijn van toepassing is, ten aanzien van hun broed-, rui- en overwinteringsgebieden en rustplaatsen in hun trekzones. Met het oog hierop besteden de Lid-Staten zelf bijzondere aandacht aan de bescherming van watergebieden en in het bijzonder aan de watergebieden van internationale betekenis.

*** Habitatrichtlijn**

Artikel 6

2. De Lid-Staten treffen passende maatregelen om ervoor te zorgen dat de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten in de speciale beschermingszones

niet verslechtert en er geen storende factoren optreden voor de soorten waarvoor de zones zijn aangewezen voor zover die factoren, gelet op de doelstellingen van deze richtlijn een significant effect zouden kunnen hebben.

3. Voor elk plan of project dat niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van het gebied, maar afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten significante gevolgen kan hebben voor zo'n gebied, wordt een passende beoordeling gemaakt van de gevolgen voor het gebied, rekening houdend met de instandhoudingsdoelstellingen van dat gebied. Gelet op de conclusies van de beoordeling van de gevolgen voor het gebied en onder voorbehoud van het bepaalde in lid 4, geven de bevoegde nationale instanties slechts toestemming voor dat plan of project nadat zij de zekerheid hebben verkregen dat het de natuurlijke kenmerken van het betrokken gebied niet zal aantasten en nadat zij in voorkomend geval inspraakmogelijkheden hebben geboden.

4. Indien een plan of project, ondanks negatieve conclusies van de beoordeling van de gevolgen voor het gebied, bij ontstentenis van alternatieve oplossingen, om dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, toch moet worden gerealiseerd, neemt de Lid-Staat alle nodige compenserende maatregelen om te waarborgen dat de algehele samenhang van Natura 2000 bewaard blijft. De Lid-Staat stelt de Commissie op de hoogte van de genomen compenserende maatregelen.

Wanneer het betrokken gebied een gebied met een prioritair type natuurlijke habitat en/of een prioritaire soort is, kunnen alleen argumenten die verband houden met de menselijke gezondheid, de openbare veiligheid of met voor het milieu wezenlijke gunstige effecten dan wel, na advies van de Commissie, andere dwingende redenen van groot openbaar belang worden aangevoerd.

Artikel 7

De uit artikel 6, leden 2, 3 en 4, voortvloeiende verplichtingen komen in de plaats van de verplichtingen die voortvloeien uit artikel 4, lid 4, eerste zin, van Richtlijn 79/409/EEG, voor wat betreft de speciale beschermingszones die overeenkomstig artikel 4, lid 1, van die richtlijn zijn aangewezen of bij analogie overeenkomstig artikel 4, lid 2, van die richtlijn zijn erkend, zulks vanaf de datum van toepassing van de onderhavige richtlijn, dan wel vanaf de datum van de aanwijzing of erkenning door een Lid-Staat overeenkomstig Richtlijn 79/409/EEG, indien deze datum later valt.